

Bilaga 3

Olika inkomstbegrepp

De inkomstbegrepp vi använder hänför sig till familjen. Man talar om familjens disponibla inkomst, inkomststandard eller inkomst per konsumtionsenhet. När barnens inkomststandard etc redovisas så är det fråga om inkomststandard etc i den familj barnen tillhör. Barnen tillhör en välbärgad familj, en familj som har svårt att få pengarna att räcka osv. Barnens egna arbetsinkomster ingår i familjeinkomsten men redovisas också separat.

Uppgifter om inkomster avser årlig inkomst. Därför har endast den del av befolkningen som varit folkbokförd i Sverige under hela inkomståret tagits med i beräkningarna.

Disponibel inkomst

De samlade inkomsterna i en familj inklusive bidrag och med skatter och andra negativa transfereringar från dragna kallas **disponibel inkomst**. Värdet av egenproduktion i hemmet liksom nyttan av offentlig konsumtion ingår inte i den disponibla inkomsten. Den disponibla inkomst som används här avviker på en punkt från den som redovisas i den officiella statistiken. För ökad jämförbarhet mellan hushåll som bor i egen villa och hushåll i hyresfastighet har villaägarens inkomst justerats med skattereduktionen för boräntor och fastighetsskatt för boendet.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet

För att kunna jämföra olika familjers eller hushålls ekonomiska standard behöver man relatera inkomsten till försörjningsbördan. Ett enkelt sätt vore att ställa inkomsterna i relation till antalet personer i familjen. Men olika personer konsumerar olika mycket. Man kan förfina ett sådant mått genom att ge varje person en vikt anpassad till ålder och till eventuella stordriftsfördelar i en större familj. För det ändamålet har vikter konstruerats, presenterade i en ekvivalensskala som börjar med 1.0 för första vuxna person i hushållet. Skalan avviker från den som används i den officiella statistiken över inkomstfördelningen. Det relativa avståndet mellan hushåll med olika sammansättningar är emellertid detsamma. Vi får högre disponibla inkomster per konsumtionsenhet än vad vi skulle fått med den officiella skalan. Vikten kan sägas utgöra det antal konsumtionsenheter som en person representerar. De olika familjemedlemmarnas vikter, dvs antal konsumtionsenheter, summeras och den disponibla inkomsten divideras med denna summa. På så sätt erhålles måttet **disponibel inkomst per konsumtionsenhet**.

Ekvivalensskala		
	Denna rapport	Officiell statistik
Vuxen person 1	1,00	1,16
Vuxen person 2	0,66	0,76
Barn 0–3 år	0,48	0,56
Barn 4–10 år	0,57	0,66
Barn 11–17 år	0,66	0,76
Övriga 18 år –	0,83	0,96

Inkomststandard

Måttet **inkomststandard** kombinerar inkomsterna och det antal personer som skall leva på dessa. Inkomststandard för en familj utgörs av den disponibla inkomsten dividerad med en norm för levnadsomkostnader. Normen bygger på tidigare rekommenderade utgiftsnivåer vid socialbidragsprövning. Storleken på de beräknade levnadsomkostnaderna beror av familjens storlek och sammansättning.

Normen består av tre delar. Den första delen utgörs av ett normerat värde som är basbeloppet multiplicerat med värdet enligt den officiella statistikens ekvivalensskala. Man erhåller ett belopp som är olika för ensamstående och sammanboende och för hushåll med barn i olika åldrar. De sålunda erhållna beloppen för familjemedlemmarna summeras. Summan skall motsvara en rimlig men inte särskilt hög baskonsumtion exklusive boendekostnader. År 2000 var basbeloppet 36 600 kr.

Den andra delen av normen för levnadsomkostnader utgörs av antingen den faktiska boendekostnaden (används då beräkningar bygger på uppgifter från HEK, Hushållens ekonomi) eller av en norm för boendekostnaden (används då beräkningar bygger på uppgifter från IoF, den totalräknade inkomststatistiken).

Normen för boendekostnad utgörs i sin tur av medelhyran för en lägenhet som ligger på trångboddhetsgränsen enligt trångboddhetsnorm 2. Som trångbodd räknas då en familj med 2 personer eller fler per rum. Då är kök, vardagsrum och badrum oräknade. Hyreskostnaden erhålles från årliga hyresundersökningar där genomsnittlig årshyra ges för olika kostnadszoner i landet.

Norm för boendeutgift använd för beräkning av inkomststandard

Antal rum	Antal pers.	Stor-Sthlm	Stor-Gbg	Övr. kom. med mer än 75 000 inv.	Övriga kommuner
1	1	34 974	35 327	31 842	29 272
2	2	47 851	47 281	43 259	40 607
3	3-4	58 500	56 868	53 323	50 530
4	5-6	71 601	70 635	66 142	61 481
5+	7-	92 640	88 374	82 297	71 578

Genomsnittlig årshyra per lägenhet år 2000, SCB Bostads- och hyresundersökningen (BHU)

Den tredje delen av normen utgörs av fackföreningsavgifter och av faktiska barnomsorgsutgifter. Särskilt barnomsorgsutgifterna är av stor betydelse för många barnfamiljer. Då inkomststandard beräknas för uppgifter från IoF ingår inte denna del av normen utan enbart de två första, baskonsumtionen samt boendekostnaden enligt trångboddhetsnormen. Detta förklarar till största delen den skillnad som finns mellan inkomststandard från HEK å ena sidan och IoF å andra sidan.

HEK är en årlig urvalsundersökning med syfte att belysa befolkningens inkomstfördelning.

Inkomstuppgifterna i HEK avser hela året och erhålles från register av olika slag. Uppgifter om bl.a. urvalspersonernas familjesituation inhämtas genom en enkät som genomförs i början av året efter inkomståret. Familjesituationen avser det gångna årsskiftet, dvs. slutet av inkomståret. Inkomsterna redovisas för en s.k. helårspopulation dvs för hushåll där alla vuxna fanns folkbokförda i landet både i början och slutet av inkomståret. Frågor och registeruppgifter avser samtliga familjemedlemmar som bor tillsammans. För barnens del erhålls därmed uppgifter om både mammans och pappans förhållanden.

Enkätbortfallet i HEK 2000 var 25 procent.

Förutom HEK framställer SCB också den totalräknade inkomststatistiken, **IoF** (Inkomst- och förmögenhetsregistret). Inkomstuppgifterna i IoF avser hela året och omfattar hela Sveriges befolkning. Familjesammansättningen överensstämmer med den i SCB:s befolkningsregister och avser slutet av inkomståret. Inkomsterna redovisas för familjer där samtliga personer fanns folkbokförda i landet både i början och i slutet av året. Uppgifter om inkomster, skatter och transfereringar samlas in för samtliga familjemedlemmar. Eftersom IoF är en totalundersökning så är det möjligt, till skillnad från HEK, att bryta ned materialet på mindre regional nivå, exempelvis kommunnivå.

Beräkningsexempel:

$$\text{Inkomststandard HEK} = \frac{\text{Hushållens disponibla inkomst}}{\text{Basbeloppet} \times \text{antalet konsumtionsenheter} + \text{Faktisk uppmätt boendeutgift} + \text{Fackföreningsavgift} + \text{Barnomsorgsutgift}}$$

Inkomststandard = 1 innebär att familjen ligger precis på en lägsta rimlig standard, ungefär den man tänkte sig vid konstruktion av 1986 års socialbidragsnorm

Inkomststandard under 1 innebär att familjen har det sämre ställt än vad våra normer skulle tillåta. Familjen faller under strecket för "lägsta rimliga standard".

Inkomststandard över 1 innebär att familjen har mer än "lägsta rimliga standard".

Inkomststandard = 2 innebär att familjen skulle kunna försörja ytterligare en familj av samma storlek och sammansättning utan att någon skulle falla under strecket för "lägsta rimliga standard".

Barn i familjer med hemmaboende barn efter familjens inkomststandard och efter disponibel inkomst per konsumtionsenhet 2000.

Barnets ålder	Inkomststandard	Inkomststandard	Disponibel inkomst per k.e. HEK	Disponibel inkomst per k.e. loF	Antal barn 1999		Totalt 1000-tal HEK	1000-tal loF
	HEK	loF	Median	Median	Hemmaboende 1000-tal HEK	1000-tal loF		
0-5 år	1,44	1,67	106 000	105 022	551	552	550 685	554
6-12 år	1,43	1,63	100 000	100 801	846	839	846 364	841
13-17 år	1,58	1,69	107 000	103 492	514	519	514 200	523
0-17 år	1,47	1,66	104 000	102 710	1 911	1 911	1 911 249	1 917

Källa: SCB Hushållens ekonomi (HEK) 1999 samt den totalräknade inkomststatistiken (loF) 2000.
Beräkningar är gjorda för familjer där de vuxna har bott i Sverige hela året – helårspopulationen

Median, P10 och P90

Ett antal olika statistiska mått har använts i kapitlet om familjeekonomi. Medianen, P10 och P90 betecknar gränsvärden mellan olika delar av befolkningen när den ordnats efter den sökta inkomsten eller inkomststandard. Medianen är värdet i mitten, dvs den ena hälften av befolkningen har ett värde som är mindre än medianen och den andra hälften har ett värde som är högre än medianen. Medianen är inte alls känslig för extremvärden som medelvärde och lämpar sig därför bättre när befolkningens inkomster ska beskrivas. P10 är värdet som avgränsar de 10 procent som har de lägsta inkomsterna och P90 avgränsar de 10 procent som har de högsta inkomsterna.

Ett sätt att mäta spridningen eller fördelningen av inkomsterna i befolkningen är att beräkna kvoterna P10/medianen och P90/medianen. Dessa spridningsmått ger en uppfattning om avståndet mellan de sämst/bäst ställda och de med medianinkomster.

Barns arbetsinkomster

De arbetsinkomster som kan redovisas är de för vilka arbetsgivaren lämnat kontrolluppgift. Många barn har små inkomster och arbetsgivaren kanske inte alltid har lämnat kontrolluppgift. Barns alla inkomster redovisas därför inte.

Gränsen för skattefrihet låg år 2000 vid en årsinkomst på 8 799 kronor. De allra flesta tonåringar kommer inte över den gränsen och betalar därmed ingen skatt på sina inkomster.